

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 13. februar 2025 av Høyesterett i avdeling med

dommer Aage Thor Falkanger
dommer Espen Bergh
dommer Borgar Høgetveit Berg
dommer Are Stenvik
dommer Christian Lund

HR-2025-253-A, (sak nr. 24-158528STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 28. august 2024

A

(advokat Øystein Ola Storrvik)

mot

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Andreas Magne Alfoni Strand)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Stenvik:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder straff for forsøk på drap ved knivstikking. Spørsmålet er om lagmannsrettens avgjørelse er basert på en riktig forståelse og anvendelse av kravet om at gjerningspersonen må ha handlet forsettlig. Problemstillingen er om nærheten til helsehjelp i Oslo sentrum hadde betydning for hva domfelte forsto om sannsynligheten for dødelig utfall.
- (3) A ble 26. januar 2024 tiltalt for forsøk på drap, jf. straffeloven § 275, jf. § 16. Grunnlaget er i tiltalebeslutningen beskrevet slik:

«Fredag 20. januar 2023 ca kl. 01:50 utenfor utestedet City Pub i Christian Krohgs gate i Oslo, forsøkte han å drepe B ved å stikke ham i ryggen med en kniv. Stikket trengte igjennom tre lag med klær, huden, brystveggen og inn i venstre lunges underlapp. Stikket medførte skade på en pulsåre i brystveggen samt skade på venstre lunge med stor blod- og luftansamling i brysthulen. Stikket førte dessuten til et betydelig blodtap. Drapsforsøket mislyktes idet B ble undergitt umiddelbar medisinsk behandling.»

- (4) A har erkjent de faktiske forholdene, men ikke straffeskyld.
- (5) Oslo tingrett dømte 30. april 2024 A i samsvar med tiltalen. Straffen ble fastsatt etter reglene om tilleggsdom, jf. straffeloven § 82, til fengsel i 6 år, med fradrag for utholdt varetekt. Han ble også dømt til å betale oppreisning til skadelidte og sakskostnader til staten.
- (6) A anket til Borgarting lagmannsrett, som 28. august 2024 avsa dom med slik slutning:

- «1. A, født 00.00.2003, dømmes for overtredelse av straffeloven § 275, jf. straffeloven § 16, jf. straffeloven § 82 til fengsel i 5 – fem – år og 6 – seks – måneder. Varetekt kommer til fradrag med 623 – sekshundreogtjuetre – dager. Straffen A er idømt, er en fellesstraff med Oslo tingretts dom 19. september 2022, jf. straffeloven § 82 fjerde ledd, og en tilleggsdom til straffen han ble idømt ved Oslo tingretts dom 20. januar 2023, jf. straffeloven § 82 første ledd.
2. A dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med 275 000 – tohundreogsyttifemtusen – kroner, innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.
3. A dømmes til å betale erstatning til B med 3500 – tretusenfemhundre – kroner, innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.
4. Sakskostnader idømmes ikke.»

- (7) Domfelte har anket til Høyesterett over lovanvendelsen og saksbehandlingen. Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 27. november 2024 ble anken tillatt fremmet for

lovanvendelsen knyttet til vurderingen av forsettet. Domfeltes anførsel på dette punktet er at lagmannsretten har anvendt forsettskravet i straffeloven § 22 første ledd bokstav b feil når den ikke har tatt hensyn til at hendelsen fant sted i Oslo sentrum, hvor det er kort vei til livreddende helsehjelp.

Mitt syn på saken

Nærmere om hva som skjedde

- (8) Hendelsen fant sted i Oslo sentrum natt til fredag 20. januar 2023. Domfelte var på et utested sammen med noen bekjente. Han var beruset.
- (9) Fornærmede var på samme utested. Omkring kl. 01:50 gikk han ut. Kort etter kom også tiltalte og to av hans venner ut, og gikk til angrep på fornærmede. De presset ham mot veggen og slo og sparket.
- (10) Etter den første voldsutøvelsen trakk fornærmede seg unna. Domfelte fulgte imidlertid etter og stakk fornærmede i ryggen med en kniv. Selve knivstikkingen beskrives slik i lagmannsrettens dom:

«Lagmannsretten er ... overbevist om at tiltalte målrettet stakk kniven i fornærmedes rygg, nærmere bestemt midt på hans rygg. Kniven hadde et blad på mellom 5–10 cm. Kniven har, ut fra stikk-kanalens vertikale inngangssår, hatt en viss bredde. Inngangssåret var på 3,8 cm tverrstilt.»
- (11) Stikket var om lag 5 centimeter dypt. Det gikk inn til brysthulen og skadet en pulsåre i brystveggen og venstre lunge. Lagmannsretten fant det bevist at domfelte brukte «en ikke ubetydelig kraft ved knivstikket».
- (12) Domfelte forlot deretter stedet, mens fornærmede og hans bekjente ble værende. Politiet ble raskt tilkalt og ankom ca. kl. 02:00. Fornærmede var da bevisstløs. Få minutter senere kom en ambulanse og fraktet fornærmede til Ullevål sykehus. Han kom dit kl. 02:13 og ble tatt under behandling.
- (13) Skaden hadde medført en stor blod- og luftansamling i fornærmedes brysthule. Det ble drenert ut om lag 2,6 liter blod og tilført 4,5 liter nytt blod for å erstatte blodtapet. Lagmannsretten har lagt til grunn at fornærmede «ville ha dødd i løpet av relativt kort tid som følge av skadene han fikk av knivstikket, dersom han ikke hadde fått rask medisinsk behandling».

Kravet om forsett

- (14) Straffeloven § 275 bestemmer at den som «dreper en annen», straffes med fengsel fra 8 inntil 21 år. Etter § 16 kan den som har «forsett om å fullbyrde et lovbrudd som kan medføre fengsel i 1 år eller mer», straffes for forsøk. Kravet om forsett er regulert i § 22 første ledd, som lyder slik:

«Forsett foreligger når noen begår en handling som dekker gjerningsbeskrivelsen i et straffebud

- a. med hensikt,
- b. med bevissthet om at handlingen sikkert eller mest sannsynlig dekker gjerningsbeskrivelsen, eller
- c. holder det for mulig at handlingen dekker gjerningsbeskrivelsen, og velger å handle selv om det skulle være tilfellet.»

(15) Det er bokstav b om sannsynlighetsforsett som er aktuell i dette tilfellet. Bestemmelsen innebærer at gjerningspersonen, på tiden for lovbruddet, må ha ansett det som mest sannsynlig at fornærmede ville dø som følge av handlingen. Ved vurderingen av hva tiltalte forsto, skal det ses bort fra uvitenhet som følge av selvforskyldt rus. Lovbryteren skal bedømmes som om han var edru, jf. straffeloven § 25 tredje ledd.

(16) Lagmannsretten har funnet det bevist at domfelte, bedømt som edru, var klar over at han stakk fornærmede med kniv, hvor han traff og med hvilken kraft. Ved vurderingen av om han var seg bevisst at knivstikket mest sannsynlig ville føre til døden, har lagmannsretten under henvisning til HR-2022-1323-A korrekt lagt til grunn at bevissthet dekker det man vet, selv om man ikke tenker aktivt på det i det avgjørende øyeblikket. I den nevnte høyesterettsdommen påpeker førstvoterende i avsnitt 17 at kravet om sannsynlighetsforsett åpenbart er oppfylt «når gjerningspersonen aktivt har tenkt over følgene av handlingen og ansett det som sikkert eller mest sannsynlig at de vil inntre». Deretter sies det i avsnitt 21:

«Det å være seg noe bevisst dekker imidlertid etter vanlig språkbruk også det man vet, selv om man ikke tenker aktivt på det i det avgjørende øyeblikket. Det kan være kunnskap basert på generelle erkjennelser eller personlig spesialkunnskap. Alle normalt utrustede mennesker vet for eksempel at stikker man en kniv i hjertet på en annen, er dødsfølgen nærmest uunngåelig. I et opphisset eller stresset øyeblikk tenker man kanskje ikke aktivt over det, ikke sjelden fordi man samtidig er beruset. Det samme kan gjelde dersom man av andre grunner handler raskt og impulsivt. Man vet det likevel. Da er det naturlig å si at man har ‘bevissthet om at handlingen sikkert eller mest sannsynlig dekker’ dødsfølgen.»

(17) Det avgjørende er altså om gjerningspersonen på tiden for handlingen forsto at den mest sannsynlig ville føre til døden. Forståelsen behøver ikke å være basert på refleksjon og overveielse. Den kan like gjerne skyldes umiddelbar erkjennelse av en sannhet eller sammenheng. Man er seg bevisst både det man umiddelbart forstår, og det man resonnerer seg frem til.

(18) Hvis gjerningspersonen ikke tilstår, eller ikke husker hva han eller hun tenkte, må *bevisvurderingen* baseres på ytre omstendigheter og alminnelige erfaringssetninger. I avsnitt 25 i den samme avgjørelsen peker førstvoterende på at denne vurderingen består av to trinn:

«Først må det avgjøres om det er allmenn kunnskap at følgen sikkert eller mest sannsynlig vil inntre under de aktuelle forutsetninger, eventuelt om dette er spesiell kunnskap som personer som gjerningspersonen kan sammenlignes med, normalt besitter. Deretter blir det spørsmål om også gjerningspersonen hadde denne kunnskapen i gjerningsøyeblikket, selv om vedkommende kanskje ikke tenkte aktivt på den: Vurderingstema er da om det er noe som tilsier at denne personen likevel ikke hadde slik kunnskap. Man legger altså til grunn at også gjerningspersonen hadde kunnskapen med mindre det er konkrete holdepunkter for at han eller hun likevel ikke hadde den. Det kan for eksempel tenkes at gjerningspersonen har reduserte kognitive evner.»

- (19) Som det fremgår av sitatet, må vurderingen i det første trinnet bygge på «de aktuelle forutsetninger». Det betyr at det må foretas en helt konkret vurdering av hvor farlig handlingen var. Ved stikkskader vil særlig våpenets egenskaper, treffstedet på kroppen og graden av kraftanvendelse stå sentralt. Sannsynligheten for dødelig utfall kan imidlertid også påvirkes av andre forhold, som for eksempel fornærmedes helsetilstand og bekledning.
- (20) Høyesterett har i tidligere saker om drapsforsøk ikke gått nærmere inn på *konteksten* for handlingen i videre forstand. Det følger imidlertid av det jeg har sagt om at det må foretas en helt konkret vurdering, at konteksten er relevant i den grad den påvirker hvor farlig handlingen var. For eksempel vil selv en moderat stikkskade kunne være livsfarlig om fornærmede befinner seg utendørs og langt fra folk en kald vinternatt. Den motsatte ytterligheten vil man kunne stå overfor dersom handlingen foretas inne på et velutstyrt traumesenter med god kapasitet.
- (21) I den praktiske virkelighet står man imidlertid sjelden overfor et av disse ytterpunktene. Knivstikking skjer ofte i sentrale strøk der mennesker ferdes, men uten at det medfører umiddelbar tilgang til den omfattende og spesialiserte helsehjelpen som alvorlige stikkskader krever. Ved slike skader vil det ofte bero på rene tilfeldigheter om den skadde kommer tidsnok frem til sykehus og blir reddet. Hvert minutt teller, og selv små forsinkelser ved utrykning eller syketransport kan bli avgjørende for utfallet. I en slik situasjon vil normalt forstandige personer ikke kunne vite om en person som er så alvorlig skadet at han eller hun vil dø uten rask medisinsk behandling, likevel mest sannsynlig vil overleve på grunn av nærheten til helsehjelp. Selv om nærheten til helsehjelp prinsipielt er relevant, kan man av disse grunner som regel utelukke at denne omstendigheten har påvirket gjerningspersonens bevissthet om sannsynligheten for dødelig utgang. Dette er også en naturlig forklaring på hvorfor nærheten til helsehjelp tradisjonelt ikke har vært trukket inn som moment i denne typen saker.
- (22) Jeg understreker at det jeg nå har sagt om den objektive sannsynligheten for dødelig utfall, ikke er avgjørende i seg selv. Forsettskravet går på hva *lovbryteren subjektivt regnet med*. Det andre trinnet i bevisvurderingen skal sikre at man kommer frem til dette. Hvis gjerningspersonen faktisk har regnet med at fornærmede vil komme under medisinsk behandling og overleve, er kravet om forsett med hensyn til dødsfølgen ikke oppfylt. Ved bevisvurderingen må man imidlertid ta i betraktning at lovbryteren sjelden vil ha bedre forutsetninger enn enhver annen til å vurdere om nærhet til helsehjelp reduserer sannsynligheten for dødelig utgang så mye at det har betydning for utfallet. Siden muligheten for at fornærmede skal overleve en alvorlig stikkskade i så stor grad beror på rene tilfeldigheter, er dette noe gjerningspersonen i de fleste tilfeller verken kan vite eller resonnerer seg frem til. Med mindre gjerningspersonen har hatt spesielle grunner til å tro at fornærmede vil få rask medisinsk behandling og sannsynligvis bli reddet, kan man som regel – ved alvorlige stikkskader der døden vil inntre uten rask medisinsk behandling – utelukke at nærheten til helsehjelp har påvirket forsettet med hensyn til dødsfølgen. Det gjelder selv om rimelig tvil her som ellers skal komme tiltalte til gode.

Den konkrete vurderingen

- (23) Som jeg allerede har vært inne på, var domfelte klar over at han stakk fornærmede med kniv. Han forsto også hvor på kroppen og med hvilken kraft han traff. Fornærmede hadde

vært død om han ikke så raskt var kommet under medisinsk behandling. Videre er det uomstridt at domfelte ikke reflekterte over muligheten til rask helsehjelp da han begikk handlingen. Det springende punktet blir da om domfelte på tidspunktet for handlingen likevel regnet det som mest sannsynlig at fornærmede ville overleve.

- (24) Ved denne vurderingen har lagmannsretten korrekt tatt utgangspunkt i den konkrete handlingen og alminnelige erfaringssetninger. Om dette skriver lagmannsretten:

«Tiltalte knivstakk fornærmede målrettet midt i ryggen. Lagmannsretten viser til det som er sagt foran om hvor dypt stikket var (om lag 5 cm dypt), hvilke skader det medførte (skade på pulsåre i brystveggen og skade på venstre lunge med stor blod- og luftansamling i brysthulen) og at fornærmede ville dødd dersom han ikke hadde fått rask medisinsk hjelp. Lagmannsretten mener det er en allmenn erfaringssetning at et slikt stikk som tiltalte her påførte fornærmede – med dette treffpunkt, med en slik kraft og med en slik kniv – mest sannsynlig vil lede til død. Det er allment kjent at det å stikke med en kniv med en slik størrelse rett i midten av ryggen med den kraft som tiltalte brukte, mest sannsynlig er dødelig.»

- (25) Deretter drøfter lagmannsretten om det er noe som tilsier at domfelte likevel ikke hadde kunnskap om at knivstikket mest sannsynlig ville føre til døden. Basert på en vurdering av hans alminnelige kunnskapsnivå, tidligere erfaring med bruk av kniv og hans generelle kognitive funksjonsnivå, konkluderer lagmannsretten slik:

«Lagmannsretten er på denne bakgrunn overbevist om at tiltalte på gjerningstidspunktet i det minste hadde passiv kunnskap om at fornærmede mest sannsynlig ville dø som følge av det knivstikket tiltalte med vitende og vilje påførte fornærmede midt på dennes rygg. Tiltalte har derfor handlet med drapsforsett, jf. straffeloven § 22 første ledd bokstav b.»

- (26) Så langt er det intet å utsette på lagmannsrettens generelle lovtolkning eller konkrete lovanvendelse. Heller ikke forsvarer har hatt innvendinger mot det jeg har gjengitt. Angrepet på lovanvendelsen retter seg mot følgende avsnitt i lagmannsrettens dom:

«Forsvarer har også argumentert med at det må hensyntas at knivstikket skjedde i Oslo sentrum, hvor det er god tilgang på rask helsehjelp, og derfor mindre sannsynlighet for dødsfølge. Lagmannsretten er ikke enig i dette. Rettspraksis gir ingen støtte for et slikt synspunkt. Det vil også innebære en ulik subsumering av likeartede handlinger – avhengig av hvor i landet knivstikk blir foretatt og legedekning der.»

- (27) Isolert sett kan dette avsnittet forstås som uttrykk for at god tilgang på rask helsehjelp etter lagmannsrettens syn er irrelevant for vurderingen av forsett med hensyn til dødsfølge. Særlig uttalelsen om «ulik subsumering av likeartede handlinger» tyder på at lagmannsretten har ment at man skal se helt bort fra stedet for handlingen. I så fall gir avsnittet isolert sett uttrykk for feil lovforståelse. Som jeg har vært inne på, er konteksten relevant i den utstrekning den påvirket gjerningspersonens oppfatning av hvor farlig handlingen var. Nærheten til helsehjelp er en del av konteksten, og det kan derfor ikke *generelt* utelukkes at slik nærhet hadde betydning for gjerningspersonens forståelse av sannsynligheten for dødelig utgang.
- (28) Jeg finner grunn til å tilføye at det å ta hensyn til nærheten til helsehjelp, ikke strider mot idealet om lik behandling av like tilfeller, slik lagmannsretten synes å ha ment. Spørsmålet om man strafferettslig står overfor like tilfeller, må omfatte alle forhold av betydning for så

vel de objektive som de subjektive straffbarhetsvilkårene. Hvis nærheten til helsehjelp i en konkret situasjon får gjerningspersonen til å tro at fornærmede mest sannsynlig vil overleve, kan det ikke likestilles med et tilfelle hvor lovbrøyteren regner det som mest sannsynlig at fornærmede vil bli drept.

- (29) Spørsmålet blir så om den isolert sett uriktige uttalelsen medfører at lagmannsrettens dom må oppheves.
- (30) I tilfeller hvor en påanket dom inneholder en uttalelse som gir uttrykk for feil lovforståelse, er det ofte snakk om en lovanvendelsesfeil som gir grunnlag for opphevelse. Dette gjelder likevel ikke ubetinget. Hvis den uriktige uttalelsen klart har vært uten betydning for resultatet, er det ikke grunn til å oppheve dommen.
- (31) Slik denne saken ligger an, kan det etter mitt syn utelukkes at den isolert sett feilaktige uttalelsen i lagmannsrettens dom har hatt betydning for resultatet. Basert på lagmannsrettens grundige beskrivelse av knivstikket og konteksten kan det trygt legges til grunn at uttalelsen har vært uten betydning for konklusjonen om at A «i det minste hadde passiv kunnskap om at fornærmede mest sannsynlig ville dø». Jeg viser til det jeg tidligere har sagt om at nærheten til helsehjelp i et tilfelle som dette – hvor skaden er svært alvorlig og det vil bero på rene tilfeldigheter om den skadde kommer til sykehus i tide – ikke er egnet til å påvirke en gjerningspersons bevissthet om sannsynligheten for dødelig utfall. Ettersom domfelte ikke hadde bedre forutsetninger enn folk flest til å vite om muligheten for helsehjelp ville påvirke utfallet, må også han ha regnet det som mest sannsynlig at fornærmede ville dø av knivstikket. Forsettskravet i straffeloven § 22 første ledd bokstav b er da oppfylt.

Konklusjon

- (32) Anken blir etter dette å forkaste.
- (33) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

(34)	Dommer Bergh:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(35)	Dommar Høgetveit Berg:	Det same.
(36)	Dommer Lund:	Likeså.
(37)	Dommer Falkanger:	Likeså.

(38) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.